
Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

Spovedania unui om nou.

(DINU MILIAN).

Mama.

Nu iese un roman viața acestei femei, sau mai bine ași zice că fiind o parte din viața omenească, parte tristă, fără plăceri și zguduituri, fără dragoste, tocmai de aceea alcătuește un roman vorbitoriu ca și amintirea ieii sub a căreia înmărmurire condeiiul scrie azi.

Poate ași putea scrie mult luind acest subiect și dacă ași fi ajutat de talentul care îl au unuia, ași face un adevărat document omenesc din astă viață pierdută.

Dar aice voiü așeza treptat, treptat, după cum imi vin în amintire trăsăturile generale ale acestei femei, ale acestei sfinte.

Dacă tu ai mai fi, cum ne spune religiunea, acolo unde nu iese nici durere, nici plinsoare, dacă tu ai mai putea ceti scriiul meu, desigur că pentru aceasta mi-ai iertă multe...

Dar morții sint morți!... Alătore cu strămoșii tăi, în țintirimul Bunei-Vestiri, din mama desigur nu a mai ramas nemic. Dacă nu ași putea mai mult cunoaște mormintul tău rece, dacă flori nu ți-am sădit pe iel, ieste că pe cînd florile se trec și movila groapei cu piatră cu tot piere, amintirea stă adînc tințuită în mine, desigur mai adînc de cît cuele ce-ți pecetluiesc scriiul.

* * *

Crescută și născută pe vremurile pe cînd deșteptarea intelectuală ieră în fașă, pe vremurile lui Mihaiü Sturza, Mariea T. a purtat toată viața pecetea acestor vremuri.

De mică bolnăvicioasă, crescută cît va timp la o mătușă din Bucovina, întoarsă diu nouă a casă, alătore cu o familie numeroasă și cam strîmtoară, fire blindă și nevătămătoare iea a crescut încetul cu încetul fărăpatimi, fără doruri, fără plăceri zgomotoase, fără dureri mari. A văzut întimplări mari cari au lăsat'o rece, desigur fiind că nu putea înțelege mărimea lor. Revoluția de la 1840 a trecut fără s'o miște. Avuse frați și rude cari luaseră

parte și desigur iea i-a numit nebuni pe acești tineri plini de foc cari voieau să-și scape țara.

Desigur, moșului Kostachi mort nu mult după revoluție și din pricina ieii, îi spunea mama din preună cu rudele cam așa :

— De ce să te amesteci tu, băieat sărac, fără putere, lasă să-și spargă capul alții, tu astimpărăte, căci vei ajunge reu. Crede cum socoți, dar stă de-o parte fiind că tu iești mic și cei de sus mari !.

Și a sfârșit'o reu moșul Kostachi, a sfârșit'o reu, dar și-a făcut datoria și ieu ca și dinsul revoluționar, stringînd mîna de oase a acestui mort ce nu am cunoscut, îi voi spune plin de la-crimi:

— Moșule bine ai făcut!...

După spargerea revoluției moșul și cu frații S. (unul poet și academician azi) trebuiră să fugă. In goana ce dădeau bonjuristilor și duelgiilor, oamenii ordinei de atunci, bietii tineri trebuiră să sufere multe, să fugă pe sub pîntecele cailor, să se ascundă prin bălți și prin codri.

Din astă pricină s'a îmboluăvit și ajungînd la o moșie sigură muri departe de toți, părăsit de prieteni, uitat de rude poate.

O! cum mași duce să vadă acest mormînt în care zace moșul Kostachi, revoluționarul de la 48 și martirul uitat al unei cauze triumfătoare azi.

Și cu toate acestea sînt sigur că rezvrătitul de ieri, moșul Kostachi, ar zice nepotului său Milian tot așa cum îi ziceau și lui la 48 bătrîni și oamenii cu minte.

Dar a murit ne atins de glodul cumînției, bogat de năzuințe, curat la gînd, dorind libertatea pentru dînsă, și iubind'o întocmai, poate, cum o iubim și noi nebunii de acum.

Imi sînt sufletul ușurat, întilnind acest leș umplut de uitare, că am putut face un bine pe lingă atîta reu, că am scos șa lumină pe unul din zidarii stărei în care sîntem.

In viața mea ieste mai mult negru și urit de cît frumos. Cu condeiu mieu ades deschid răni uitate, cari cășunează durere. Sînt bucuros că fără să mă întristez fără să lovesc pe cineva am deschis acest mormînt al unui necunoscut și în oasele din lăuntru lui am găsit uu martir, un ateu poate.

Descoperiți-vă, tovarăși, înaintea Moșului Kostachi !

* * *

Știind ceaslovul, cum ieră pe vremea veche, mamă avu pri-

lejul să mai știe ceva franțuzește din una dintre rarele scoale ce începuseră să se întemeeze de străini.

Dar nu șezu mult. Mijloacele bunicăi nu ierau mari, apoi mama, nu ieră din copiii cei iubiți și alte fete cereau să fie învățate.

Din copilăria și tinereța ei de fată, mama nu mi-a povestit nimic, desigur nu avea ce. În acest mijloc, în care besereca ținea cea mai mare parte, loc pentru dragoste nu a fost. Nu ieră de bună cuviință dragostea și de aceea nu a iubit. În simțurile ei nedeșteptate nu a putut străbate cîntecul dulce, pătrunzătoriu, puternic al omului.

Sau poate a iubit, cu dragostea ascunsă în fundul inimei, cu un amor fără patimi, care se șterge cu vremea și care îți lasă o amintire dulce în amarul vieții, amintire pe care o socoți ca cel mai fromos timp al tinereței...

Poate... Poate... Dar cine a străbătut astă inimă închisă? Desigur, nu tata; desigur, nu noi!..

Imi spunea de curtea unui boieriu de pe atunci, care iearna le punea în copacii grădinei portocale.

Imi mai spunea de obrăznicia altora cari ședeau față în față cu grădina caselor bunicăi. Mama avea obiceiul să se spele cu rouă pe față și de multe ori la fereastă se arătau tinerii, tocmai cînd mama trebuia să sară un cerdac pentru a intra în grădină.

Atîta tot din tinereța ei.

* * *

Cînd s'a măritat cu tata, desigur nu l'a luat din dragoste. Credea, cum ieră pe atunci obiceiul, că părinții trebuie să facă viitoriul copiilor. Nu cu dînsa, ci cu bunica s'a înțeles tata. Om cuprins, proprietariu de moșie, spătariu, om de cîntelerie, tot în sfîrșit ce ar fi putut face fericirea unei femei. Ieră mai bătrîn de cît mama cu 24 de ani, dar aceasta nu se baga în samă. Pe-o soră mai mare a mamei o luase unul care ieră cu cîți-va ani mai mare de cît bunica.

Crescută pentru a-și face cariera prin măritiș, de vreme ce mama spunea, a ascultat de mamă și a devenit femeia tatălui nostru.

* * *

Tata se însurase ca să sfîrșască o dată. Ieră de 44 de ani, mama de 20; cu cît-va timp mai înnainte avusese o boală grea și

singur, îngrijit de slugi, aproape mort, tata a gândit la bunătățile însurătoarei.

După boală s'a și pus în practică planul.

* * *

Dragoste, potrivire, nemic nu i-a unit. Puțin cite puțin s'au deprins unul cu altul. Tata veșnic hursuz, ruinat din pricina întreprinderilor fără socoteală, călare pe faliment, nu a adus în casă de cit durere, năcaz, grijă.

Mai întâiu prea mîndru pentru a-și arăta starea, iel cu dreptul îngrijit își arăta năcazul trăsînd, înjurînd și moralicește schinguind pe aceasta femeie simțitoare care nu greșise cu nemic.

Cînd începui să-mi dau samă, mama de mult avea într'însa viermele oftigei care îi rodea plămîii. S'a măritat ca să facă ca toate fetele, dar nu știea, sărmana, că-și va găsi iadul.

Tata a ucis'o.

Copiii au unit pe vecie pe acești oameni nepotriviți.

Amorul necheltuit și-l revărsă iea asupra noastră, căutînd a se jerfi pentru noi, a nu avea în vedere de cit pe noi.

Nici o dată nu ne-a arătat înse ce simtea. O singură dată nu și-a dat drum slobod simțirilor sale, sărutîndu-ne și făcîndu-ne alintările care o mamă le dă copiilor săi.

Prin somn o dată numai, ieram mare, am simțit buzele fierbinți ale mamei pe obraz. Și atîta tot. Nu voiea să ne alinte, să ne strice.

În dragostea iei îmi făcea mult năduf. Socotînd că nu voiŭ putea să-mi stăpînesc pașii tot deauna îi împiedeca prin dojanele sau sfaturile sale.

— Dinule, nu ieși pe uliță, să nu te calce trăsurile sau să te muște vr'un cîne turbat. Dinule, nu alerga cu zmaul ca să nu asuzi și să recești.

În dorința iei de-a „mă crește bine“ nu mă lăsa să mă joc cu cine îmi plăcea; ieram nenorocit și totuși nu ieră iea de vină. Lipsa unei educații serioase o făcea așa.

Alt-feliu o sfîntă. Săraca, bolnavă, totul a fost pentru noi, — pentru dînsa nemic. Din pușinul cit a avut ne-a dus acolo unde sîntem azi și cînd a murit, sărmana, cea din urmă dorință a fost să-i aducă copiii: A murit nemîngieată că nu și-a măritat copilele, că pe Dinu nu l'a văzut măcar bacalauriat.

Pentru mine avea năzuinți, fără fumuri: om cinstit și care să-și poată agonisi vieață. Voiea să mă facă spîteriu. Nu-i plăcea de feliu apucăturile mele spre poezie, ades îmi spunea că voiŭ ajunge reu.

Crescută în principii de supunere, tot supunerea mi-o preveduiea și ascultarea.

— Dinule, nu te amestecă cu ceilalți băeți, cu feciorii celor bogați; tu iești sărac, fii ascultătoriu și vei ajunge departe.

Cînd îi făceam fără voie un neajuns:

— Dinule, îmi spunea cu jale, o mamă ai, cruț'o, căci nu mai are mult de trăit, cînd nu-i mai avea-o vei vedea ce mamă ai avut.

Acum am văzut, mamă!

Atunci mă bufnea plînsul, mă acașam de rochiile iei și mă juram că nu voi mai face. O rugam să nu vorbească de moarte.

Și cu toate aceste ieram nevinovat. Ades făceam lucruri cătră care ieram împins fără voie, păcate mici, nebunii de copil. Ceream iertare pentru ca să n'o supăr.

Tot deauna înse mă apăra de tata, căci știea că mă va bate. Neajunsurile ce i le faceam nu le spunea nimărui, tot așa cum neajunsurile cășunate de tata le ascundea în fundul cel mai adînc al inimei, pentru ca mai la urmă stringîndu-se multe, să-î sfarme trupul și vieța întocmai cum puiul sfarmă oul ce l'a adăpostit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Ce a fost iea vinovată, dacă mi-a tăiat ca copil aripele năzuinților mele?

A lucrat cum credea că ie mai bine. A crezut că aceasta ie calea pe care trebuie să meargă pentru a face din mine un om cum se cade.

Nici o dată nu-i voi arunca piatra pentru aceasta.

Cînd îmi voi aminti copilăria mea înlănțuită, trupul mort al mamei îmi va fi înnainte.

Cu gîndul îi voi deschide pieptul și diinnaiutea plămîilor mîncate de oftigă, îmi voi aminti că pe lîngă tata și ieu am necăjit'o. Ieu am miuat'o, poate. mai iute cu un ceas, spre groapă, dînsa fără voință, a rupt multe din penele aripelor mele.

Mai vinovat sînt ieu.

* * *

Dar dacă ar fi trăit acum? Toate speranțele iei, stînsse. D-zeul în care credca iea, după cum apucase de la părinți, călcat în picioare de rodul pîntecelui iei. Dinu, în care pusese toată nădejdea, prigonit, rezvrătit, vrăjmaș al lumii din care a ieșit, al

clasei de oameni pe cari iea îi credea mai bună. Cariera lui Dinu sfârmată și dînsul fără grijă plutind pe undele scandalului nepăsîndu-î de viitorii.

Oh! dacă ar înviea acum, ar muri de a doua oară.

Și cu toate acestea aveam dreptul să fiu cum sînt. Tata fusese ateu și revoluționarîu, moșul Kostachi murise pentru revoluție.

Tata ieră scolarîul lui Volney, tradusese *Les Ruines* pe care le cetea zilnic și al cărora titlu îl tîlmăcise prin: *Sfărîmările*.

Cînd a murit tata, mama voi să dea pe foc manuscriptul, pe cuvîntul că iel la înnebunit.

Se temea, pe semne, să nu cadă în mina fiului traduce-rea tatălui și să-î înnebunească și pe Dinu Milian.

De ce s'a temut, n'a scăpat. Cu singura deosebire că fiul a mers mai departe de cît tatăl.

În sfîrșit pentru mine am legea moștenirei!

* * *

Bigotă. O despre aceasta pot spune fără mustrare de cuget că ieră. Pentru ce credea, nu stiea; înse destul că părinții și părinții părinților crezuse. Mi-a făcut, bieata mamă, multe zile amare: închinare de două ori pe zi, Dumineca la beserecă, apoi împărtășitul și spoveditul.

Trebuie să staî binișor la beserică, să fac cruce cum se cade, căci vecinic ieram ocărit.

— Da bine, Dinule, nu ți-î rușine să stai așa la Sfintele daruri, apoi la Evangelie pare că ierai la bal, îți venea să joci!

— Dinule, nu se stă cu coatele pe strană, Dinule am să te urechesc cînd vei ieși înaintea Cucoanei Frasîbița la naforă.

De cînda mamei poate am început să nu cred.

Schiinguirea cea mai mare ieră la împărtășit.

Mă punea să mă închin la toate icoanele împărătești, apoi în mijlocul beserecei trebuia să cer ierare de la toți plecîndu-mă. Îmi ieră grozav de rușine. Apoi pentru ce iertare?

Pare că le făcusem ceva!

În loc de plecare și să spun: Iertați-mă; mă trînteam la pămînt de patru ori și sfîrșeam năcazul.

Mă ocărea mama, dar scăpam, mai ales cum fiind că mă împărtășisem și mă iertase nu-î venea la socoteală să mă mustre.

— Dinule ai să mă omori, atîta îmi spunea.

Tot pe mine mă punea să daă leturghii le popei.

Pare că văd și acuma țidulele pe care ieră scris:

„Pomenește-i. Doamne, în împărăția ceriului pe robii lui D-zeu.....și la urmă și numele slugei d-voastră, Dinu Milian.

De multe ori făceam această socoteală. Imi dădea 50 de bani și ierau 5 nume de pomenit: mama, tata răposatul, surorile și ie-ū. Dinu Milian își lua părălește pomeneala popei, adecă o-
prea 10 bani, cât îi venea pe numele lui, pentru halviță.

Dar imi ieră rușine ca veșnic să trec printre boeri și cu-coane ca să ajung la altariū. Luam și pentru cele 4 nume tot ie-ū leturghiea.

Cînd m'a prins mama, mi-am adus din nou a minte de in-deletnicirea lui Lenoveanu. Mai ales că o dată cînd mă dăduse de gol popa Alexandru, mama ieră minieată pe mine, căci îi spus-esem că și porcul trebuie să aibă suflet. Porcul, suflet?... și m'a dat afară.

A mai venit și istoriea halviței mîncate pe sama popei, a-poi dă Doamne bine!...

* * *

O dată am dat foc Maicei Domnului. Mă luase la In viere; imi plăcea să merg căci ieră o plăcere nouă pentru mine. E-moțiunea nu-mi tăia înseși somnul, în cit tocmai cînd Hristos înviesc, mamei lui de bucurie, îi luase foc perdeaua, atinsă de lumînarea lui Dinu Milian.

Ieram iconoclast.

Să fi văzut ce nostim ieră: pălălaia ridicîndu-se spre bolta beserecei, popa trăgînd bucăți de perdea aprinsă și casa lui D-zeu luminată cu o lumină roșie care punea pe fața sfinților cu-loarea bețivilor.

Cucoanele fugiseră spăriate, mama rușinată de fapta mea, mă uitase, in-deletnicîndu-se cu stîngerea.

Inlemnisem cu lumînarea în mîna, ne știînd ce să fac și ce imi vor face.

Tata care trăiea pe atunci (ieram de 5—6 ani) voiea chiar coram populo, să mă învețe minte. Ca prin urechile acului am scăpat.

De mic mă cunoșteam ce soiū bun voiū fi.

Const. Mille.

Țiganul cu Vulpea.

Anecdotă populară.

Un țigan, ce făcuse, ce dresese, nu știu, căpătase câte-va părăle. Ce să facă iel cu dinsele? Să-și cumpe-re ceva. Dar ce să cumpere? Haide la târg.

În târg, se uită 'n colo, ba 'n colo, vede niște pungî. Hai să-mi cumpăr o pungă. Dar ce ți-i bună? Dacă n'ai părăle ce să pui în pungă?....

Să-mi cumpăr un inel. Ce mai lucru frumos! Cînd îi fi cu dînsul pe deget, se dau fetele 'n vînt!... Dar pentr'un belciugaș așa mic să dai atîtea părăle!...

Mai bine mi-ași lua o căciulă brumarie. Zeu halal. Vătavul tot căciulă brumarie are și cînd răcnește o dată la tine îți vine să cazî jos, parcă te apasă cine-va de gît. D'apoi dă!... Vătavul mai are și cal și șea și po-clade și presur și taftur și zăbale și pogî și scări, de se 'nnalță 'n iele și se ridică de gîndești că are să deie cu nasul de ceriū. Hei!. De ce dracul nu m'a făcut și ma-ma pe mine un vătav să-i pocnesc o dată din biciū să sară de-un cot de la pămînt!.. Na: Trăsni-m'ar sfîntul Ilie! Să pocnesc înnaintea mamei!... Ce-mi mai dete prin gînd, doară-i mamă aceia nu-i dracul!... Nu-mi mai trebuie nici o brumarie. Nu-s sătul ieu de brumă?!. Bietul tata tot de brumă a murit în ziua de bobotează.

Să-mi cumpăr mai bine un cojoc gospodăresc coala, să-mi fie trupul odihnit să nu mai am grija frigului și a iernei. Cînd îi fi cu cojoc pot să bată o sută de vîn-turî, nu-ți pasă nici de vînt nici de vîntoaică. Pui colo poală peste poală și șezi mai dihai de cît vodă și de cît bulubașa.

Iată ce gînduri se învîrteau prin capul țiganului cînd de o dată vede pe-un om cu-un pui de vulpe 'n brațe.

— Auleu, mîncăți-ași, dar ce-i asta?

— Vulpe.

— Dita-i vulpe!..

„Vulpea tetei! Măi vulpoiū
„Parcă-i lup, așa codoiū.

„Dec!...

— Nu pune mîna!

— Dar de se 'ncrețește botul, bădică?!

— Ii rușinoasă.

— Dar de mînă de ce apucă?

— Dacă pui mîna.

— Bădică, n'o vinzi?

— Cum nu!

— Dar de ce i bună?

— Hei, făcū alt om care se uita la dînșii. Cine pune mîna pe una de-aciastea, bre, îl vede D-zeu. Face banī, măi!! Da, face banī. Vezi tu lighioaea asta cîtă-i de mică, te duci des de dimineață de-i dai drumul în pădure, iar tu stai pe loc la margine și, cînd începe soarele a asfinți, numai ce-o vezi că vine aducînd din urmă cît mi-i țî-i cîrdul de vulpi. Atunci pe legate băete. Le innozi numai cozile la cite două și le mîi din urmă ca și cum ar fi înjugate.

— Bre! bre! bre!.. Dar cînd îi dai drumul măi zici ceva din gură?..

— Apoi ce să zici? Zici și tu acolo: „Du-te ie asta după ceiea.

— Du-te ieasta după ceiea.... bădică, știi ce?.. Haide că țî-o cumpăr ieū. Ce să-ți dau pe dînsa?

Omul spune un preț și dur la deal dur la vale se împacă, cu cît, nu știu că nu ieram acolo, dar știu că țiganului nu i-au ajuns pările și a trebuit să măi vîndă ceva ca să-i plătească. Ce-a vîndut iar nu știu, treaba lui, dar Vulpea a luat'o.

Adoua-zī des de dimineață, vulpea în brațe și la pădure.

În marginea pădurei, o pune jos în picioare și începe a o netezi pe spate. Apoi: Du-te ieasta după ceiea și-i dă drumul..

Vulpea s'a dus.

Țiganul șede, șede, se uită printre copaci, se uită, așteaptă, se mai uită la soare de nu cum-va apune, dar nici gând. Ba încă i se părea mai demineată de cît cînd venise, și pe lîngă altele îi ieră și foame. Dar ce să facă? I se painjînise ochii uitîndu-se. Numai vulpî i-se părea că vede. In sfîrșit uitîndu-se prin huciū, adormi bietul țigan.

Prin vis, cum ședea lungit pe pîntece la pămînt, aude o pîrlitură lungă prin desis, apoi o leacă de liniște și după aceea o năvală de vulpî de gîndea că le aduce apa.

Iel se școală și dă să le înnoade cozile, dar înnoadă dacă poți. Iele ierau rusinoase, încrețeau botul și-l apucau de mîna. Ce ie de făcut? Să nu le lege, se due dracului; să le lege, nu ieră chip. Cît cuprindea cu ochii nu vedea de cît boturi încrețite gata să-l apuce de mîna.

Am prăpădit pările, gîndea iel, cînd de o dată bagă de samă că se află în tîrg. Chieamă pe cei doi oameni cu care vorbise cînd cumpăraseră vulpea. Cel care i-o vînduse nu vrea să vie, ședea tot cu vulpea 'n brațe și zicea că-î rusinoasă; iar celălalt veni, se apucă de legat și leagă. Ba de la o vreme și cele ce ieșeau din pădure ierau legate gata. Țiganul numai le strigă încețișor: bîr, bîr... și le îndreptă la drum.

Cum mergeau iele mai bine, dracul știe de unde, ca din senin numai ce vine vătavul.

— Măi tâlhariule, cum de-ai furat vulpile... .

— Da, să-mi sană ochii, dacă le-am furat, să mor de pușcă să dea D-zeū... Zice țiganul și numai se pomenește de o dată pus în fiere și vulpile închise într'un ocol.

Mă-sa îi face din mîna să vie la mîncare, iar vătavul se posomorește la dînsul să nu se ducă, și cum iera călare se răpede la țigan să-l calce în picioare.

— Valeu, jupîne Iftime, strigă țiganul, și dă s'o rupă de fugă.

Atunci se trezește.

Deschide ochii. Nici vătav, nici vulpi, iel tot culcat la marginea pădurei, dar foame a dracului și soarele nici a mieză nu ieră. Șezi și așteaptă.

Șede iel până sara. Mai zice din cînd în cînd: „du-te ieasta după ceia“ dar de văzut nemică nu se vede.

Du-te ieasta după ceia, dar innoptează a dracului, întunecă, foame, ba și frică.

Mai șezu iel ce mai șezu și în sfîrșit zise:

Du-te ieasta după ceia.

Nici nu-î ieasta, nici nu-î ceia,“ și porni spre casă.

De-acuma chiar să mai vie, ce ți-s bun e?!..Cit ie de 'ntunerec parcă le mai poți lega?!!...

Th. D. Speranță.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O D-șoară din tagma prea cinstită a plagiatorilor.

Acei ce îndrăznise a zice că femeile sînt pline de prejudiții și neîndrăznețe, se văd foarte înșelați în credințele lor. Iată D-șoara Zăhărescu care a avut curaj să-și facă teză de licență în litere luîndu-se după notele D-lui Tocilescu ori după „Revista de arheologie.“ Luăm după „Națiunea“ de la 8 Aprilie 1883 bucățile puse față în față de D-l „Gavril“ împreună cu oare cari lămuriri. Cetitorii vor judecă.

„D-șoara Zaharescu a mai avut, pe lângă toate acestea, alte greutăți mult mai mari, cari îi fac onoare, după unii; iar, după noi, îi scad nițel din meritele ce ar fi cumulat, cînd le-ar fi nesocotit și pe astea. Așa, bunăoară, de-î schimbă pe ici pe colea, fraza neobositului său profesor de Epigrafie, a D-lui Gr. Tocilescu. Din pasivă, o face activă une ori, alte ori, din principală o

face secundară, s'au schimbă subiectul de la plural la singular și traduce predicatul din „puse pe goană“ în „goni“ și altele mai mărunte.

Să dăm exemple. Luăm fără a alege, de unde deschidem teza. Numai, trebuie să ne dăm truda, gratuită, de a căuta frasa corespunzătoare, în Revista pentru Istorie, etc. a D-lui Gr. Tocilescu.

TRADUCERE

din revista D-lui Tocilescu

în teza D-șoarei Zăhărescu

Prima mențiune despre Troesmis o găsim la Ovid. Într'o epistolă a sa scrisă din Tomi, unde trăia esilat, și adresată lui C. Pomponius Graecinus care fusese designat consul după ce îl felicită pentru numirea sa... deplînge soarta tristă care l'a osîndit se trăiească sub clima Scitiei, în mijlocul barbarilor Geți.. și-i zice se întrebe pe fratele său Flaccus despre tot ce Ovid îndură... căci Flaccus a guvernat o dată acele locuri etc. (pag. 101 vezi și 102).

Orașul Troesmis există încă din timpul lui Ovid care într'o scrisoare, adresată de la Tomi, unde ieră ezilat, către C. Pomponius Graecinus, pentru a l' felicită de designarea lui la consulat, poetul se plînge de soarta care l'a condamnat a trăi în Scitia între Geți; și tot de o dată l' spune, că dacă vorește să și facă o idee de cite suferă, se întrebe pe fratele său Flaccus, care o dată a fost guvernator în acele locuri... (pag. 209 vezi și 211).

Despre textul inscripțiunilor și cetirea lor, nu ie de zis nemica; iele sînt luate din Corpus inscriptionum latinarum, al lui Mommsen, sau din Revista pentru istorie, etc, Explicațiunea lor însă, deducțiunile trase din iele, aplicarea lor asupra unui caz particular, ieată ce poate diferi după autori, cînd iei nu stau în raport de elev și profesor. În cazul acesta, nu înțelegem pentru ce n'ar fi aidoma și la unul și la altul. La inscripțiunea întâia de la pag. 217 a tezei, toată tîlmăcirea și restîlmăcirea se găsește în nota (5) de la pag. 112 a Revistei. La altă inscripțiune, de la pag. 220 a tezei, ieată felul traducțiunei.

In revistă

Tiberius Claudius Pompeianus în onoarea căruia s'a in-

In teză

Personagiul în onoarea căruia s'a înălțat acest monu-

In revistă

nălțat acest monument, ieste un personagiū destul de cunoscut. Fiū al unui cavaler roman, originar din Antiochia... iel se căsătorì cu Lucila, fiica împăratului Marcu Aureliū și văduva lui L. Verus, pe la jumătatea anului 169.. iel urmă apoi pe socrul seū în răsboiul marcomanic, fu trimis, (în calitate sa de legat) împreună cu Pertinace în contra Catilor, cari ajunseseră până la porțile Italiei și repurtă asupra-le o victorie însemnată puindu'i pe goană din Retia și Noric. În 173 iel fu consul pentru a doua oară și nu părăsi un moment pe Marcu Aureliu (în ultimele sale expedițiuni germanice), fiind chiar presinte la moartea sa, în 180.

La început se bucură de stima împăratului (Comod); mai în urmă însă, temîndu-se de disgrația lui, se retrase la țară la Terracina, (de unde nu venea de cît foarte rar în Capitală). După moartea lui Comod, Pertinace îl îndemnă se ocupe tronul; el iusă știu să resiste propunerilor amăgitoare ale lui; cum mai târziu refuză și pe Didius Iulianus. (scuzîndu-se pentru vîrsta și slăbiciunea ochilor).

În inscripțiunea de la Troesmis Pompeianus nu poartă titlul de legatus Augusti, ceea ce ieste o probă că iel n'a fost guvernator al Moesiei și că monumentul s'a fost în-

In teză

ment ieste Tiberius Claudius Pompeianus, unul din ginerii împăratului Marcu Aureliu; în anul 169 se căsătorì cu Lucila, fiica acestui împărat și văduva lui L. Verus. Iel ieră fiū de senator (C. V.) și originar din Antiochia. Pompeianus exersă pe rînd mai multe comande militare: luă parte în primul răsboiū contra Marcomanilor... fu trimis împreună cu Pertinace, contra Geților, care amenințau Italia; repurtă asupra lor o victorie strălucită și-i goni din Retia și Noric. În 183 iel fu consul pentru a doua oară și insoți pe socrul său Marcu Aureliu în toate expedițiunile, fiind presinte chiar la moartea sa (nu a lui) în 180.

Sub Comod, Pompeianus se bucură la început de stima împăratului, temîndu-se însă mai tîrziu se nu cază în disgrația lui, se retrase la țară. la Terracina. La moartea lui Comod, iel refuză propunerile cele amăgitoare ale lui Pertinace care îl îndemnă a ocupa tronul; tot ast-fel refuză mai tîrziu și pe Didius Iulianus.

În inscripțiunea de mai sus, Pompeianus nu poartă titlul de legatus Augusti, probă că iel n'a fost guvernator al Moesiei inferioare și prin urmare monumentul i s'a în-

nălțat cu ocasiunea consulatului al doilea al său, în 173... etc. (pag. 128, 129, 130 înainte).

nălțat în anul 173 cu ocaziunea celui al doilea consulat al său... etc. (pag. 220, 221, 222 înainte).

Ast-fel, D-ra Zacharescu n'a urmat cu toată fidelitatea cerută, după literile originalului său. În loc de „nu părăsi“ pune „fusoți“; în loc de „puse pe goană“ iea curagiul a zice „goni“; în loc de „în anul 173“, șterge cuvântul „anul“ și, cu oare-care sfielă, se'i recunoaștem aceasta, scrie numai „în 173“. Mai departe ie vorba de Elianu:

În revistă (pag. 121).

În privința epocii consulatului său, epigrafiștii nu sînt de acord... Trebuie se recunoaștem (împreună cu etc.) că M. Pontius Laelianus a fost consul suffectus sub Antonius, cîți-va ani după Erode Atticus, adică după 143, avînd de coleg pe Q. Mustius Pristus, etc.

În teză (pag. 231).

În privința epocii consulatului său, epigrafiștii sînt de opinii diferite. — Probabil însă că Laelianus a fost consul suffectus, puțin după a. 143, sub Antoniu, împreună cu Q. Mustius Priscus, etc.

Foarte frumos! Numai, cum rămîne cu învinovățirile aduse „Națiunei“ de „Romînul“ și de „Apărătorul“ în privința plagierii mai multor articole de fond, parte după „Romînul“, parte după ziar nemțesci ca „Wiener Allgemeine Zeitung“ și „Neues Wiener Tagblatt“. Dacă faptul ieste așa, atunci cum de vedem în același ziar critice în potriiva plagiatorilor? Cînd se vor deprinde oare scriitorii noștri a nu se împoțta cu pene streine?

Verax.

*Cum se moare.**

A fost greu de tot în Ianuariu. Nu ieră de lucru; nu fu nici pine, nici foc a sară. Familia lui Morisseau a

*) Traducere din Emile Zola.

suferit. Femea îi spălătorită, bărbatul zidariu. Locuiesc la Batignolles, ulița Cardinet, într'o casă întunecoasă, care otrăvește mahalaua. Odaea lor, la rîndul al cincilea, ieste așa de hrentuită că plouă într'insa prin pod. Dar nu s'ar jelui, dacă Charlot, băețelul lor în vîrstă de zece ani, n'ar avea trebuință de hrană bună pentru a crește.

Copilul îi slăbănog, pentru'n nemic cade la pat. Cînd împlă la școală, dacă se silea voind să învețe toate de o dată, se întorcea bolnav. Dar pe lingă acestea, foarte deștept, un ștrengăraș drăgălaș de tot, care-ți stătea la vorbă ca un om mare. Cînd n'au pîne să-i dea, părintii plîng ca niște nebuni. Mai ales că copiii mor ca muștele, de sus până jos în casă. așa-i de nesănătoasă.

Se lucrează la tăet ghieată pe uliți. Bă și tatăl a putut căpăta de lucru; curăță șanțurile tăind cu cazmaua, și sară aducea doi franci. Tot ieră cu ce să-și ție vieața, până ce se va începă clăditul.

Dar, într'o zi, bărbatul întorcîndu-se găsi pe Charlot culcat. Mă-sa nu știe ce o fi avînd. Il trimesese la Courcelles, la mătușă-sa, care-i vînzătoare de strae vechi, să vadă de nu va afla o îmbrăcăminte mai călduroasă de cit bluza cea de pînză, care nu-i ține de feliu cald, de vreme ce tot tremură. Mătușă-sa n'avea de cit paltoane vechi prea mari, și băețul a venit tremurînd, ca bat, ca și cum ar fi băut. Acuma, stă roș de tot pe perină, spune la prostii, i se pare că se joacă la popice și cîntă cîntece.

Mama a atîrnat o bucată de șal dinnaintea ferestrei, ca să astupe un ochiū stricat; au ramas, numai sus, două ochiuri slobode, pe unde intră o lumină cenușie galbănă. Nevoea a golit scrinul: toate albiturile sint la Mont-de-Piété. Intr'o sară, au vindut o masă și două scaune. Charlot se culcă jos; dar, de cînd îi bolnav, l'au pus în pat și încă și acolo i-î foarte reu, căci au dus și-au vindut lînă din saltea încet încet. Acuma, tatăl și mama

dorm într'un colț pe un mindiriu pe care nici cîni n'ar voi să se culce.

Cu toate acestea, amîndoi se uitau la Charlot cum se zbătea în pat. Ce are oare copilul, de bate cîmpii? Poate l'a mușcat vre un dobitoc orî va fi băut ceva reu. O vecină, doamna Bonnet, a venit; și, după ce s'a uitat de a proape la copil, zise că are fierbințală și receală. Se pricepe, bărbatu-su a murit tot de boala asta.

Mama plîngea stringînd în brațe pe Charlot. Tatăl iese ca un nebun și merge să aducă doftor. Aduce unul, nalt, cam nemulțămît, care ascultă la spatele băetului, îl bate pe piept, fără să zică nici un cuvînt. Apoi, trebuie să aducă Doamna Bonnet de la dînsa plumb și hirtie, că să i scrie rețetă. Cînd ieșea fără să zică un cuvînt, mama îl întrebă, înecată de plîns.

— Ce are, domnule?

— O pleuresie, răspunde doftorul scurt, fără altă lămurire.

Apoi întrebă și iel.

— Sînteți înscriși la biuroul de bine-facere?

— Nu, domnule.... N'aveam nevoie, vara trecută. Iearna ne-a omorît.

— Cu atîta mai reu!

Și făgăduște că va mai veni. Doamna Bonnet împrumută un franc pentru spițerie. Cu cei doi franci ai lui Morisseau au cumpărat carne, cărbuni de pămînt și noaptea aceasta se petrece bine. Pun neconținut cărbuni pe foc. Bolnavul, ca adormit de căldura cea mare, nu mai aiurează. Minuțele îi ard. Văzîndu-l zdrobit de fierbințală, părinții se liniștesc; și, a doua zi, sînt îngroziți, năuciți, cînd doftorul dă din cap înaintea patului, cu nutra unui om care nu mai are nici o nădejde.

Timp de cinci zile, nu se făcu nici o schimbare. Charlot doarme, zdrobit pe pernă. În odaie sărăciea sufliă mai tare, pare că întră cu vîntul, prin borteale aco-perișului și ale fereștei. În sara a doua au vîndut cea

de pe urmă cămeșă a mamei; într'a treia, au mai scos lină din saltea, de sub bolnav, ca să plătească la spițerie. Apoi n'au mai avut nemică.

Morisseau tot sfarmă ghieată; numai, cei doi franci nu ajung. Fiind că frigul prea mare poate omori pe Charlot, dorește să se dezghețe, deși știe că atunci nu va mai găsi de lucru. Când pleacă la lucru se bucură văzînd ulițele albe; apoi se gîndește la băet care se luptă cu moartea sus în rîndul al cincilea și cere cu înfocare o rază de soare, o căldură de primăvară să măture o-mătul. De-ar fi măcar înscrisi la biuroul de bine-făcere, ar avea doftor și doftorii degeaba. Mama a fost la primărie, dar i s'a spus că sînt prea multe cereri și să mai aștepte. Dar, tot a căpătat cîte-va țiduli pentru pine; o doamnă milostivă i-a dat cincî franci. Apoi iar a început lipsa.

În ziua a cincea Morisseau aduse cei din urmă doi franci. Dezghețul începî, i-au dat drumul. Atunci, n'avură ce să mai facă, soba remase rece, n'avură pine, nu mai putură lua doftorii. În odaea plină de umezală, de curgeau șurloae pe părăți, tatăl și mama tremură, înaintea copilului care horcăea de moarte. Doamna Bonnet nu mai intră la dinșii, pentru că i simțitoare și-î vine jele prea mare. Oamenii din casă trec iute pe lângă ușa lor. Din cînd în cînd, mama apucată de plîns, se aruncă pe pat, sărută băetul, ca pentru a-l ușurà și a-l tîmădui. Tatăl, prostit, stă ceasuri întregi la fereastră, ridicînd șalul cel vechiu, privind cum curge apa pe uliță și cum cade de pe acoperominte. Poate că va ajuta lui Charlot.

Într'o demineată doftorul spune că nu va mai veni. Copilul ieste pierdut.

Timpu cel umed l'a gătît, zise iel. Morisseau amenință ceriul cu pumnul. Toate feliurile de timp omoară, se vede, pe cei săraci! Iera frig, și iera reu; se desgheată, și-î și mai reu. Dacă ar voi femeea, ar aprinde cărbuni în odae și s'ar duce cîte trei împreună. S'ar sfîrși mai degrabă.

Totuși, mama a mers ieară-și la primărie; i s'au făgăduit că vor trimite ajutoriū, și așteaptă. Ce zi grozavă! Din pol cade un frig întunecos; într'un colț plouă; trebuie să pue un ciubăr să stringă apa. De a sară n'au mîncat nemică, băetul a băut o ceașcă de ceaiū, adusă de portăriță. Tatăl lîngă masă, acoperindu-și obrazul cu mînele, stă îndobit-cit. îi vijie urechile. La fie care zgomot de pas, mama aleargă la ușă, crede că în sfîrșit sosesc ajutoarele făgăduite. Bat șese ceasuri, și tot n'a sosit nemică. Amurgul îi gloduros, încet și înfricoșătoriū ca o agonie.

De o dată, în noaptea care crește, Charlot bilbie cu vînte întretăete:

— Mamă... mamă...

Mama se apropie, primește în față o suflare tare. Și nu mai aude nemică; zărește nehotărît copilul, cu capul dat pe spate, cu gitul înțepenit. Strigă, nebună, rugîndu-se:

— Lumina! iute lumina?! Charlot al meu, vorbește mamei!

Nu-i lumina, în grabă, freacă chibrituri, le sfarmă între degete. Apoi, cu mînele tremurînd, pipăe obrazul copilului.

— Dumnezeule! a murit!... Auzi, Morisseau, a murit. Tatăl ridică capul, orbit de întunec.

— Ei și! ce vrei? a murit... Atîta mai bine.

La bocetele mamei, doamna Bonnet s'a arătat în sfîrșit cu lampa. Atunci, pe cînd cele două femei așezau bine pe Charlot, bătut cinevă la ușă: aduceau ajutoriul de la primărie, zece franci, țidulî pentru pîne și carne. Morisseau rîde ca un prost, zicînd că cei de la biuroul de bine-faceri scapă tot deauna trenul. Și ce serman trup de copil, slab, ușor ca o pană! Ai fi culcat pe saltea o vrabie omorîta de omăt și luată din uliță, și n'ar fi făcut o ridicătură mai mică.

Totuși, doamna Bonnet, care s'a făcut ieară-și foarte îndătoritoare, le arată că Charlot nu va înviea, dacă vor

posti lângă dînsul. Se arată gata să meargă să aducă carne și pine, adăugînd că va aduce și luminare. O lasă să facă ce va voi. Cînd se înturnă, puse masa și dădu cîrnați fierbinți. Și soții Morisseau flămînzî, mîncă cu lăcomie lângă mort; fața lui mică și albă se zărește în umbră. Soba trage, se simt bine. Din cînd în cînd ochii mamei se împlu de lacrimi, cari cad pe pînea ieî. Ce cald i-ar fi lui Charlot! Cum ar mîncă ieî de cu plăcere cîrnați!

Doamna Bonnet vrea să vegheze mortul numai de cît. Pe la unul, cînd Morisseau adormi cu capul pe pat, femeile fac cafea. Pofesc altă vecină, o cusutoreașă de vr'o 18 ani; și aceea aduce niște rachiu pe fondul unui șip, ca să dea și ie a ceva. Atunci cele trei femei beau cafea încetișor sorbind cîte puțin, vorbind încet, povestind istorii de morți ciudate; încet încet vorbesc și mai tare, spun multe despre casă, despre mahala, de crima din ulița Nollet. Și cîte o dată mama se scoală, vine de vede pe Charlot, pare că să se incredințeze că nu s'a mișcat.

Fiind că au făcut prea tîrziu „declarația“ trebui să mai ție băetul și ziua a doua, N'au de cît o odae, trăesc cu Charlot, mîncă și dorm cu dînsul. Din cînd în cînd, îl uită; apoi, cînd îl află ie ară și mort, le pare că l'au pierdut din nou.

În sfîrșit, a treea-zî, aduc secriul, nu mai mare de cît o cutie de jucării, patru scînduri reu geluite, date degeaba de primărie, pe temeiul adevărîței de sărăcie. Și, la drum! merg la beserică alergînd. După Charlot merg: tată-su, mă-sa, doamna Bonnet și cealaltă vecină, precum și doi tovariși de-ai tătani-su. Cu toții innoată în glod până la genunchi: Nu mai plouă, dar ceața așa-i de umedă, că udă straele. La beserecă, se face iute slujba, și ie ar pornesc în goană pe paveaua lunecoasă.

Ținterimul îi tocmai la dracu, afară de zidiuri. Se scoboară pe ulița Saint Ouen, trec bariera, în sfîrșit ajung. Ținterimul îi mare, încunjurat cu zidiuri albe. Crește ie ar-

bă, pământul ie bulgăros, în fund ieste un șir de copaci slăbănogi, cari mînjesc ceriul cu chipurile lor.

Incet, înaintează convoiul pe țerna moale. Acuma, plouă; și trebuie să aștepte în ploae un preut bătrîn, care se hotărește să ieasă din besericuță. Charlot va dormi în groapa obștiei. Se văd în toate părțile cruci răsturnate de vînt, cununî putrezite de ploae, un cîmp de sărăcie și de jală, pustiit, călcat, de abiea cuprinzînd grămădirea de trupuri trimese din măhălăli de foame și de frig.

S'a sfișit. Dau pământ peste secrii, Charlot îi în fundul gropei, și părinții se duc, fără să fi putut înge-nunchia, în glodul în care călcău. Afară, fiind că tot plouă, Morisseau, care mai are trei franci din cei zece dela biuroul de bine-facere, poștește pe tovariși și pe vecine să iee cîte ceva, la un crîsmaci. Întră se pun la mese, beu două stecle de vin, mîncă o bucată de brînză de Brie. Apoi mai dau două stecle și tovarășii. Cînd înțrără în Paris ierau cu toții foarte chefoși.

I. Nădejde.

Țiganul șiret.

Anecdota populară.

Un țigan cucernic, cum cu toții sînt
Rușinos, cuminte, măi aproape sfînt,
Cam prin ne știință se 'ntimplase o dată
De scăpase noaptea tocma 'ntr'o poeată.

Cum de probozire ieră gingaș tare
Și sfios sărmanul ca o fată mare
Aur lingă dînsul chiar putea să șadă
N'ar fi întins iel mina, Doamne!.. spre grămadă

De-ar fi fost pe-aproape cine-va să-l vadă;
Dar atunci se vede numai de 'ntimplare
Nu ieră pe-aproape nimene de zare.

Giști ieră 'n poieată, și 'n pătul mai sus
Ierau curci. Țiganul cînd colo s'a dus
Scoborînd desagi frumușel din spate
Cum ierau de-a rîndul curcele culcate,
Căutînd la iole începu să zică:

„Ce mai curci frumoase. Doamne, mămulică!...
„Curci colea hrănite și 'ngrășate bine!..
„Uite cum tot capul pleacă 'n jos spre mine!..
„Și mă tot ochesc, și mă tot chitesc
„Dar păcatul mare... numai nu grăesc...
„Zeu că-î grasă curca!.. Hai să văd în ciudă
„Cît de grea să fie curca asta crudă?!..“

Zise și 'n picioare se 'nnălță de o dată
Și 'ntr'o clipă curca fost'a și luată,
Și 'n desagă iute fost'a grămădită,
Nici mai socotită nici mai cîntărită:

„Uite bat'o scirba cum s'a coborît
„In desag la mine, lucru negîndit!!..
„Hai de-aici mai bine, Zeu că mi-î cam frică
„Nu cum-va să vie cine-va să-mi zică
„Vr'un cuvînt obraznic, să mă cam brăzdeze
„Nu cum-va prin lume cinstea să-mi păteze.“

Cum gîndit'a astfelîu iutî a și ieșit,
Dar ieșind și-o gîscă apucă de gît
Și 'n desag o puse și-și cătă de drum;
Dar în gînd își zise: „Ce voiî face-acum?...
„Dacă-ar fi să 'ntrebe cine-va? Voiî zice:
„Iea faină pus'am în desagi. Aice
„Ie de griu; la spate-î alt-feliu de faină.
„Du-te 'ntreabă-ți bade! Ce mai cați pricină?...
„De respuns, respund ieu, cum li se cuvine

„Mă pricep ieu lasă nu mă prind pe mine!..
„Mi-î sucesc ieu bine și mi-î învățesc
„Și-î îmbrobod lasă, precum nici gîndesc.
„Cătă ieî pe dracul? Sar pe capul meu?..
„Sară! Las să sară, c'apoi dracu-s ieu.“

Deci pre cînd în sine ast felii se gîndește
Iat'un om se 'ntîmplă de-l și întîlnește
— Du-te 'ntreabă-ți bade, ce mai cați pricină?..
„In desag aice am de griu.... faină,
Zice iuti țiganul singur ne 'ntrebat.
Omul de-a lui grabă inse minunat
Cum intrase 'n vorbă cam pe ne-asteptate:
— Bine-î zise, bine! Dar colo la spate?..
— Dec ! făcu țiganul făr'a prinde veste,
„In desag la spate altă gîscă ieste“

Th. D. Speranță.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Baza pozitivă a artei. *)

D-l Panu a vorbit despre poezie mai întăiu, a arătat că materialul întrebunțat de poeți sînt cuvintele; dacă poetul întrebunțînd numai cuvintele a reușit să arăte limpede și înțeles ceea ce voea atunci a izbutit. Să presupunem că un poet a întrebunțat așa felii cuvintele în cit cetînd scrierile lui nu le pricepem și că pentru a ne face să-l înțelegem mai bine s'ar fi apucat ori chiar autorul, ori altul cineva să facă figurî adecă să ceară ajutorul picturii. Negreșit că prin aceasta a mărturisit însuși poetul că a fost mai pe jos de cit sarcină ce-și luase. Fără a intra în alte amărunte, pentru noi ieste destul să arătăm că cuvintele fiind materialul poeziei trebuie să ținem samă de ceea ce pot ieși infătoșă minței.

Despre sculptură, a spus că avînd ca material piatra sau metalul nu poate atăta de cit formele văzute ale lucrurilor și că

*) Conferința ținută de D-l Panu la Universitate în locul celei vestite mai dinainte, adecă: „Politică și știință“.

prin urmare sculptorul nu trebuie să se încerce vre o dată a îm-
fătoșă altă ceva. Dacă forma va fi destul de firească, negreșit că
vom simți înaintea ieî tot aceea mișcare sufletească pe care o
simțim înaintea omului cuprins de patima ce a voit să ne îm-
fătoșeze artistul.

Pictura are ca material culorile și prin urmare tre-
buie să nu se încumeteze a-și lua subiecte cari nu vor putea fi
înțelese numai prin arătarea colorilor.

Pentru a arată simțirile din oamenii puși pe pinză pictorul
trebuie să ne îmfațeze firește trăsăturile obrazului și chipul cum
stau. Nu poate să se folosască de inscripții, etc. Se știe în ce
chip naiv îmfațozază zugrăvii pe sfinți: vedem un chip care stă cu
desăvirșire liniștit, ca și cum ar fi de lemn, iar din gura lui iese
o hirtie lungă pe care stă scris ceea ce trebuia să se înțeleagă
din fața sfințului.

D-l Panu ia o mulțime de exemple și dovedește că ale-
goriile și pictura istorică n'ar trebui să se întrebun-
țeze, căci nu se pot înțelege fără o explicație. Am văzut, zice
D-sa un tablou pe care ieră o femeie încunjurată de un șerpe
grozav, femeia zimbea. Asemenea tablou ne lovește înaintea de
tot prin aceea că nu-i firesc, o femeie încunjurată de un șerpe ar
arăta cu totul alte simțimente. Cel mult cu oare care bună vor-
ință am putea să ne închipuim că-i vorba de vre o reprezentare
de menagerie cu șerpi îmblinziți. Dar dacă femeia ar fi goală?
Căutăm în catalog și vedem: „Eva ispitiță de șerpe“ ... Se înțe-
lege o femeie care-i Eva, un șerpe cari-i dracul în picioare, o is-
torie întreagă care ne rămănea neînțeleasă, dacă nu ceteam în
catalog. — Să presupunem că voește cineva să îmfațeze: „moar-
tea lui Cezar“, ce va putea face? Va zugrăvi un om plin de răni,
purtat pe o patașcă romană, va zugrăvi case romane și toți oa-
menii vor avea arme și străe cum se purtau pe vremea aceea,
dar cum vom ști noi că mortul iese Cezar și nu alt roman? A-
cest lucru nu-l poate face pictura de aceea nici nu trebuie să se
apuce de dînsul. Afară de portrete, pictorul nu poate să trac-
teze ceva individual. Nu mai simțirile generale, poate să le facă
înțelese. Alt exemplu de tablou neînțeles, fără ajutorul catalogului
este următorul: Vedem un roman șezînd pe tron, înaintea lui
stă o femeie cu nutră îngrozitoare, la pămînt se tăvălesc doi oa-
menii în chinurile morței. Ce înțelegem de pe tablou? Că doi oa-
menii mor și că Romanul de pe tron și femeia cea de lângă dîn-
sul nu sînt prieteni ai celor ce mor, de vreme ce nu-i vedem a-
rătînd vre o milă, vre o îngrijire, căutînd să dea vre un ajutoriū
celor ce se luptă cu moartea. Căutăm în catalog și vedem că-i
vorba de împăratul Neron și de otrăvitoarea Locusta, cari cercau

otrăvurile menite pentru Britanicus asupra a doi robi! De unde să știm noi că moartea celor doi nu ieră de cît o cercare? etc.

Tot ast feliu și cu muzica, aceasta artă are ca material sunetele muzicale, tot ce nu poate fi arătat prin aceste sunete trebuie de lăsat afară. Muzica s'a despărțit din vorbire, căci vorbirea se alcătuește din cuvinte cu înțeles pentru minte și dintr'o întonare care ne dă pe fața simțirea celui ce vorbește. Încet încet s'a despărțit partea muzicală din vorbire și a căpătat viață deosebită. Ca dovadă pentru cele spuse aduce D-l Panu faptul că putem înțelege din vorbirea a doi oameni într'o limbă streină de ce feliu de simțiri sînt însuflețiți: dacă se iubesc, ori dacă se uresc, etc.... Muzica reușește a ne face să înțelegem din sunete: durerea, ura, iubirea, însfîrșit toate patimile și simțirile cele puternice, nu poate înse să ne înfătoșeze ironia fină, zimbetul, pe cînd reușește destul de bine în arătarea sarcasmului adecă a ironiei selbatoce, a hohotului... De aici urmează că muzica nu trebuie să caute a arăta lucruri ce nu poate face înțelese. Negreșit că nu-î vorba să oprim muzica unde ieste acuma, caute artiștii și vor reuși să ne poată arăta și sentimente mai delicate. Un fapt dovedește că muzicanții au simțit iei singuri unde li-i slăbăciunea; cînd pun muzică la o piesă, întrebuițază recitativul, adecă o muzică care nu înfătoșază nemi-că și numai unde ieste de arătat bucuria, ura, jalea, iubirea, desnă dăjduirea, acolo-și dau toate silințele. Chiar criticii, cari nu-s de ideile D-lui Panu, cînd dau samă de o operă, nu zic?: „La cutare act am deosebit duetul din scena cutare, etc.“ De recitativ nu vorbește nimene, căci ieste o împlutură.

Tot așa urmă D-l Panu ori ce artă trebuie să aibă o bază pozitivă, cunoașterea materialului de întrebuițat și a efectelor ce poate pricinui; apoi cunoașterea sentimentelor sau formelor ce are de gînd artistul să arăte? Așa un pictor va trebui să cunoască „expriarea emoțiunelor“, căci alt feliu cum le va pune pe pînză său cum le va arăta în marmură. Arta în toată întinderea iei nu mai poate fi întemeată pe fantazie, ci pe realitate, trebuie să fie naturalistă. Păcat că n'a vorbit D-l conferențiar despre „Politică și Știință“, am fi fost foarte dori-tori de a vedea pe ce știință se întemează politică oamenilor noștri de stat. Așteptam pe altă dată. *)

Verax.

*) Conferința D-lui Dimitrescu despre „Subiectivism în artă“, o vom atinge într'un articol despre „Naturalism“ în No. viitoriu.

Starea femeii la deosebite popoare.

Studiind diferitele obiceiuri ale popoarelor ie nimerit a începe cu cele mai selbatece, căci atunci vedem mai bine mersul lucrurilor, vedem ce înlanțuire de fapte ie vieța omenească și cât de fatale și asemănătoare sînt toate. In scrierea de față voesc a arătã ce soartã are femeea la deosebitele popoare selbatece de azi, cari, oarecum, sînt icoana credincioasă a stărilor prin cari omenirea a trecut. Aice vom vedea că în adevăr vieța femeii nu a fost și nu ie încă în mare parte de cât o adevărată mizerie; adesa ie mai rea de cât a dobitoacelor. Vom vedea încă, că starea femeii nu a fost nici o dată mai bună de cât ie azi în Europa ori în America civilizată; și că nici nu a stat pe loc, privind omenirea în întregime. A mers încet, foarte încet înbunătățindu-se la unele popoare, la altele stînd pe loc și pierind împreună cu nația ori cristalizîndu-se ca la Chineji; pe încetul înse chiar la iei s'a făcut oare cari schimbări, nu ie trãtatã femeea cu asea asprime cu care se trãta cu cîte-va sute de ani în urmă. Letourneau în Sociologie zice: In crierul omenesc ideea de dreptate și de respect pentru cel mai slab ie rodul unei culturi înalte, mai necunoscut civilizațiilor vechi, în timpul cărora omul ie mai mult de jumătate fieară. Peste tot pãmîntul femeea are nenorocirea de a fi mai slabă de cât bărbatul, de aceea trebuie să ne așteptăm a găsi soarta iei cu atîta mai rea cu cât societatea din care face parte ie mai selbatecă." Condițiunea femeii ne poate chiar da un criteriu despre gradul de desvoltare al unui popor.

In Australia femeea ie un lucru al bărbatului, ba încă un lucru la care iel nu ține de felii. Iea ie vitã domesticã care poartã în spinare din un loc în altul puținul avut ce au și cîte o dată și copii. Sapã rădăcini, cautã scoici și face mîncare. Iea singurã nu minîncã de cât remășițele ce le asvirle bărbatul. Ie în voea lui să o prostituească ori cui va vra, pentru cîte-va mărgele ori alte nemicuri de mari preț la selbateci. La vreme de lipsã o taie și o minîncã, fără leacã de milã. Așã că ie foarte adevăratã zicerea, că femeea ie boul bărbatului. In Noua Caledonie vieța femeii ie așã de grozavã că adesa se ucide singurã.

„Obiceiurile raselor primitive (zice Letourneau) se asamănã foarte bine, dar nicãeri mai mult de cât în ceea ce privește subjugarea femeii. A fi slab ie un eusur foarte mare, chiar în societățile civilizate; putem zice că ie o nedreptate neiertată de la începutul desvoltării omenești.“

La triburile selbatece bărbații, de obicei, nu fac alta nemic

de cît vinează, femeea le poartă chiar și armele. În Hotentotiea femeea face case, împletește rogojină, face oale, etc. La cele mai multe triburi cari, de bine de reu, cunosc puțin agricultura, femeea singură lucrează pămîntul. La selbatecii din Africa mijlocie femeea sapă rădăcini, pascuște pește și scoici, le pregătește și le dă înaintea bărbatului, care după ce se ghiftuește, îi asvirle remășițele ca la un cîne. A munci, a crește copiii cari o dată mari a vor desprețui-o ca și tatăl lor, a fi prostituată cui va plăcea bărbatului, a mai fi încă bătută și schiguată pentru cel mai mic lucru: ieată în cîte-va cuvinte vieța acestor făpturi nenorocite. În Darfur vezi adesa bărbații călătorind în liniște pe măgari, iar femeile în urmă pe jos purtînd în spate lucrurile și copii.

„La Chippeonai despărțenia se face dînd femeii o bată bună și scoțînd-o pe ușă afară“. „Pericui (din California de jos) ieu atitea femei cîte vor, le pun de lucrează ca niște roabe, și cînd sînt nemulțămît de vre una, o alungă

Se găsesc înse și triburi unde femeile sînt mari și tari, așa la Lasias iele dau pe bărbați de spete afară cînd nu le plac. Lubbock dă o mulțime de exemple din cari putem spune că aproape toți selbatecii prostituie fetele și femeile lor streinilor cu cari se împacă, fie cu plată, fie ca prezent. „Pottvahii sînt de o statură mică și nu frumoși, dar femeile sînt cu mult mai urite. Gutzlaff spune că la Coreeni femeile sînt foarte urite, pe cînd bărbații, ne înfațoșază tipul cel mai frumos din Asia....la iei femeile sînt tratate ca și vitele: alungate pentru cea mai mică pricină.

Un șef chippewaiian a zis cătră Hearne: „Femeile au fost făcute pentru ca să muncească; una singură poate duce ori tîrîi cît doi bărbați: iele ne fac corturile, ne lucrează și cîrpesc hainele; și în sfîrșit ie cu neputință de mers departe fără dînele. Baron ne spune că un Cafru i-a zis: „Femeea ie boal bărbatului, a fost cumpărată și trebuie să muncească.“ Dacă un Cafru își omoară femeea, se apară zicînd că a cumpărat-o o dată pentru totdeauna.“ La locuitorii vechi ai Lucatanului bărbatul putea vinde femeea, dacă nu avea copii.

În Africa orientală, părintele cere pentru fată atitea vaci, atitea haine și brațare cîte poate da pețitorul. Bărbatul poate vinde femeea, iar dacă un altul i-o rîpește, iel ere a fi dispăgubit dîndu-i-se prețul cît ar fi putut lua pe dînsa în iarmarocul de rob. „La Comanși femeile însoțesc pe bărbați la vîntoare; iei numai omoară prada, iar iele o tae, o duc, pregătesc piele, etc.“

Eschimoșii, după ce omoară prada, nici cu-și mai bat capul de

altă ceva ; și-ar strica renumele, dacă ar scoate o focă din apă. Și aceasta nu ie din pricina ostenelei, căci femeile fac casele, afară de acoperiș, și măcar că iele trebuie să ridice pietre așa de grele că le calicesc, bărbații privesc cu nepăsare și nici prin gând nu le trece să le vie în ajutoriū. Desprețul cătră femeie merge până acolo că la unele triburi, ca în insulele Tahiti femeile nu aveau voie să-și fiearbă mîncarea pe același foc cu ale bărbatului; nici n'aveau voie să se atingă de armele lor ori de vre un lucru ce le fusese în cap. In insulele Marchize le ieră oprit de-a mîncă unele soiuri de bucate numite D-zeești.

— In Noua-Zelandă ieră rușinos ca un bărbat să ducă ceva greu. In Patagonia bărbații ori dorm, ori vînează; toate cele lalte trebî sînt făcute de femei: iele jupesc vînatul, pregătesc pieile, coase din acestea mîntăli și păreți pentru corturi. Cînd vînatul se gătește din un loc, string corturile, încarcă lucrurile pe cai, dacă nu încap toate mai ieu și iele și pleacă în alt loc.

— „La Viti, bărbatul are drept să își vîndă femeia, ori să o omoare, adesa leagă femeia de un par ori de un copac și o bate. In unele districte de pe coasta Gabon femeia lucrează pămîntul ca pretutindenea, dar după ce și-a hrănit în deajuns bărbatul, poate face ce va vroi cu remășițele recoltei. Și aice ca și la Cafri femeile fac casele. / La Svalimasi, femeile sînt bărbieri, hirurgi, iear bărbații coasă și spală. Pretutindenea femeile sînt întrebuințate cu boii, cu catirii și cu măgarii la tragerea greutăților. In insulele Marchize femeia n'avea voie să între în luntre, crezîndu-se că sparie peștele“.

La Mongoli femeia deși nu ie așa de reu tratată, totuși iea muncește mult mai mult de cît bărbatul, și încă mai are și nefericirea de a avea nu un bărbat, ci pe toți frații acestuia; așa că nu are un stăpîn, ci mai mulți. Trebuie să se poarte așa ca să placă tuturor.

„In China de și femeia nu ie tiranizată dar, ie privită ca o ființă nevrînică, veșnic sub epitropie. Dacă Chinezul n'are de cît fete, zice că n'are copii. Fata chineză ie un lucru de vînzare dîndu-se celui care dă mai mult.“ Nevasta, zice un autor chinez, nu trebuie să fie în casă de cît o umbră și un echo.“ In Birmania le ie oprit a intră în tribunale, mărturisirile le fac de la ușă. Bărbații Birmani au dreptul de a închiria femeia la streini. Iele mai respund cu trupul pentru datoria bărbatului ori a părintelui. In Africa femeia ie rar mîncată, mult mai rar de cît în Australia, din pricină că continentul Africeii ie plin de vînat. Cu toate acestea Baker povestește despre un prînz de antropofagi, întîmplat la Gondokoro, la care femeile roabe și copii slujiră de bucate.

La Sitka femeile străjuesc noaptea în timp ce bărbații dorm. La Chinezii cari sînt reprezentații civilizației mongole; deși femeile nu sînt așa de reu trătate, totuși mai nu se deosebesc de roabe. Iele n'au voie să stea la masă cu bărbatul nici cu fiii, ci îi servesc la masă și le aprind liulelele.

Legea lui Manù zice: „Femeea în timpul copilăriei atîrnă de tată-su, în tinereță de bărbatu-su; și la bătrînețe de fii. Femeea trebuie în tot deauna să fie veselă, să se închine bărbatului ca unui D-zeu, chiar de i-ar fi necredincios. „Bărbatul nu o numește altfelîu de cît roabă ori slujnică; iear iea, stăpîne.“

Dl Rosetti Tețcanu în „Etude critique sur la condition de la Femme dans l'Inde Antique“ arată foarte deslușit chestia femeii în India de aceea nu ne putem opri de a reproduce cîte ceva din opera D-sale :

„Atingerea copilului cu matca ie o pîngîrire, așa că copilul venind pe lume ie necurat. Sudra va purta toată viața urma începutului său animal; iear cele trei clase superioare sînt curățite prin oare cari taine, și de aceea sînt numite născute din nou.

„Acest lucru iea forma de „păcat strămoșesc“ în Biblie și la creștinii îl vedem șters prin taina botezului. Bărbatul primea învățatură celor sfinte, iel știea dogmele, îngălbinea cetînd Vedele. Femeea care nu ie nemic, ori mai nemic, n'ar nîcîlu de cum nevee de o creștere așa înaltă. Măritarea îi va da oare care cunoștinți, iea ie menită să facă copii, barbatu-su ie învățătorul iei; iel ie preut, iea servitoare; iel ie făptuitorul, iea făptura.

„Ori cum ar fi purtarea bărbatului, măcar de ar avea legături cu alte femei, și n'ar avea însușiri bune, o femeie virtuoasă trebuie să-l cinstească ca pe un D-zeu: „Femeea să cinstească și să prețuească pe bărbat și va fi cinstită în ceriî. Femeea care voește să stea în același locaș fericit ca și bărbatu-su, nu trebuie să-i facă nemic supărăcios nici în viața aceasta nici după moarte. Să-și slăbească trupul de bună voie, trăind de bună voie numai eu flori, cu rădăcini și fructe; căci pierzîndu-și bărbatul nu trebuie nici să rostească numele altuia.“

„Nașterea unui băet ie însoțită de ceremonii; tatăl îi înfațoșază unt limpede, miere, și aur, aducînd rugăciuni zeilor. Fața intră în lume nebăgată în seamă: o liniște ca la mort ie înprejurul leagănului.“ Nici o taină pentru femeii nu ie însoțită de rugăciuni (Mantras): așa poroncește legea „(IX, 18).“

„Bărbatul are datorie cătră D-zeu, femeea are datorie cătră bărbatu su: iea trebuie să cadă la picioarele bărbatului. Iea trebuie să uite că are oare care asemănare cu stăpîn-su și să nu-și amintească de cît de micimea iei. În timp cît bărbatu-su trăiește, iea ie sluga lui. Fie-i bărbatul credincios ori

nu, fie reu ori bun, iubeasc'o, ori oropsasc'o, n'are a face: Iel are drept la toate, fără să datorească ceva."

„După legea indieană toți oamenii nasc pingriți; și nu se curăță de cît cetind „Veda“. Nici femeea, nici Sudra n'au voe să cetească, așa că nici unul nici altul n'au voe a fi curățiți.

„Indiea a avut și iea un Cain: Manù l'a făcut bărbat și femeie."

(va urmâ).

Sofiea Nădejde.

Origina fințelor viețuitoare.

(urmare)

În fig 6 ieste făcut un parameciū, ieată descrierea speciei *Paramecium Bursaria*, după Lanessan:

„*Paramecium Bursaria* ieste aproape cilindric și în formă de ou. — Lața pe care se află deschiderea ce slujește de gură ieste puțin mai turtită de cît ceealaltă și are o scobitură de a lungul, care duce la gură. Această deschidere ieste așezată aproape de un capăt al trupului. Tot trupul ieste acoperit cu perișori tremurători (cili vibratili), subțirei, prin ajutoriul cărora înnoată parameciul. Trupul ieste alcătuit din protoplazmă, dintr'un învâliș și dintr'un sîmbure. Învâlișul ieste foarte subțire, sub dînsul se află o pătură de protoplazmă destul de deasă cu puțină granulațiunii (grăuncioare). Pe suprafața acestei pături se văd vîrcușoare cari de bună samă se pot strînge mai ușor și mai tare de cît protoplazma ceealaltă. Tot trupul, atarî de învâliș și de pătura de care am vorbit ieste format din protoplazmă mai moale, cu multe grăuncioare, plină de mulțime de corpușoare streine. Spre mijlocul trupului se vede un sîmbure mare și lingă acesta altul mai mic. Aproape de cele două capete ale trupului, înaintea și înapoi, se află în pătura cea deasă de protoplazmă cîte o beșicuță plină de liquid și care se strînge și se lărgeste neîncetat. Cînd se lărgesc sînt chiar

lipite de învâliș, și se crede că ie pe acolò o deschidere prin care străbate apa din afară; cînd se strîng se vîd pornind de la dinsele mulțime de țevioare. Deschiderea pe care am numit'o gură ieste eliptică, adecă rotundă și lungăreată, și printr'insa se întră într'o țevie care se sfirșeste în năuntrul protoplazmei celei moi. Prin gură viră parameciul lucrurile ce mîncă și reuășițele nemistuite le dă afară orî tot pe gură, orî, poate, printr'o suprafață vecină cu gura, unde înse nu se află vre o deschidere statornică."

În privința înmulțirei se știe acuma că se face prin o despărțire de-a curmezișul. S'au mai observat încă și alte feliuri de înmulțire, dar nefiud încă chestia hotărîta o lăsăm.

În fig 7 ieste o *Vorticella microstoma*, aceasta se lipește de pietre sau de alte lucruri printr'un feliu de coadă în care s'a aflat ca un soiu de mușchiu, sau mai bine o fâșie de protoplazmă prefăcută în n'un organ care poate strînge animalul orî a-l lîsă în voe. În lăuntrul trupului se vede sîmburele întors în formă de cora. Înprejurul gurei care se află la partea de sus, vedem un șir de cili, cari prin mișcarea lor aduc aproape de animal hrana trebuitoare.

Și Parameciul și Vorticela fac parte dintre Infuzoriile acoperite cu cili sau ciliate

Altă grupă de infuzorii se deosebește prin aceea că cuprinde animale de acestea, cari orî n'au de feliu cili, orî chiar de au, dar sînt înzestrate cu niște organe prin ajutorul cărora sug protoplazma altor ființi microscopice. Aceste organe sînt ca niște pseudopode și sînt formate numai din protoplazmă.

Lanessan spune în Zoologia lui că Ray Lankester a descoperit în singele unei broaște niște infuzorii înzestrate cu o membrană mișcătoare, și că descoperitoriul propune să se formeze din aceste infuzorii un tip nou, al Infuzoriilor onduline.

Până acuma am vorbit de animale sau de protiste cari, după părerea naturaliştilor, sînt formate din cîte o singură celulă. Mulţi au încercat să dovedească că infuzoriile ar fi compuse din celule, dar în zădar; cel mult s'ar putea zice că nucleul ieste o celulă închisă în alta care formează corpul. Mai bine cred că nemerim privind infuzoriile ca celule simple, cari inse s'au perfecţionat atîta cît a fost cu putinţă unei celule şi de aceea se poate foarte bine înţelege de ce nucleul (sîmburele) joacă un rol mai însemnat de cît la celulele ce fac parte din animalele superioare.

Fig. 8.

În cele dintîi timpuri ale arătării fiinţelor viitoare pe pămînt ierau numai fiinţi formate din cîte o singură celulă, ca cele descrise până aici. Mai pe urmă s'au format din acestea cele întîi fiinţi alcătuite din mai multe celule. Cu alte cuvinte, în loc ca celulele tinere, formate din una mai veche, să trăească numai puţin împreună, rămăseră la un loc şi formară societăţi de celule. Până astăzi chiar ne-a rămas o amintire a acestui fapt la toate animalele şi plantele superioare. În adevăr animalele superioare sînt la începutul vieţii lor simple celule. Apoi din această celulă se formează prin despărţire două, apoi mai multe celule cari formează un organism alcătuit din multe celule numit m o r u l a, fiind că samănă cu o mură. (Vezi 8). În A vedem oul împărţit

în două celule, în B, în patru și în C morula s'a format. Peste un timp se dezvoltă liquid în lăuntru morulei și dintr'o sferă plină se prefăce într'o sferă scorburoasă. Haeckel numește această formă blastula. În fig. 9 la A se vede o blastulă, celulele au scos cili vibratori. În B vedem cum sfera începe a se turti într'o parte, iar în C s'a turtit așa de tare în cât au ajuns de s'au lipit între dinsele păturile de celule, așa că din partea plină de liquid din lăuntru blastulei n'a mai rămas nimic. Ovulul ajuns sub forma din C se numește gastrula, care seamănă a sferă cu o singură deschidere și cu pereții formați din două pături de celule. Pătura de pe dinafară se cheamă exoderm și cea din lăuntru entoderm.

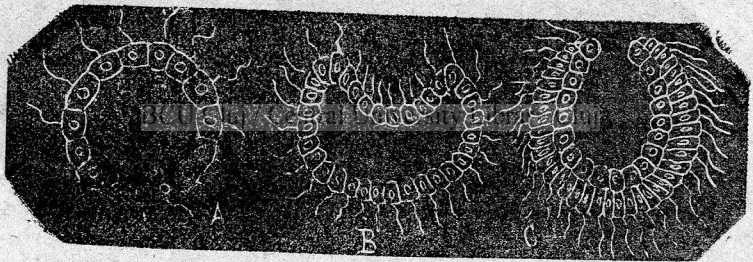

Fig. 9.

La toate animalele superioare se pot dovedi aceste forme, toate pornesc de la o simplă celulă, se prefac în morulă, apoi în blastulă, pe urmă în gastrulă. La animalele al căroră ou ieste simplu, fenomenele se petrec lămurit de tot, la cele la cari oul ieste mai complicat, de pildă la păseri, etc, lucrurile sînt mai încureate; dar ținînd samă de turburările pricinuite de complicația oului, cum am mai zis, se poate dovedi că toate animalele superioare trec prin formele arătate mai sus.

Are prin urmare dreptate Haeckel, cînd pretinde că cercetarea formelor embrionare, sau istoria dezvoltării individului, îi dă dreptul de a face istoria dezvoltării

celor mai vechi animale. Calea urmată de individ a fost urmată de neamul de ființi din cari face parte.

Afară de infuzorii și de celelalte protozoarii descrise până aici, Haeckel numără tot în acest tip pe blastularii și pe gastreade, adică organismele compuse din mai multe celule și asemănătoare cu formele embrionare blastula și gastrula.

Din gastreade se formează tipurile mai superioare, cum vom arăta în curînd.

(va urmă)

I. Nădejde.

«UNIVERSALUL»

Gazetă poporană pentru litere, știință, economie, etc... Iași.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cum știu unii din cetitorii noștri, a ieșit o revistă cu acest nume, de curînd, în Iași. Datoric ne cere să spunem fără încunjur și fără cruțare ce gîndim despre această publicație. Nu credem de vre un folos a încuraja lucrări fără de vre o însemnătate. S'a întrebuintat metoda aceasta de atîtea zeci de ani și tot stăm pe loc; critica trebuie să fie fără de milă.

Pentru o gazetă, încă poporană, cum vedem că o menesc alcătuitoarii ieși, se cere înaintea de toate limbă curată românească; una pentru că limba noastră ieste destul de frumoasă așa cum îi și nu se cade să o sluițim impestrițînd'o cu tot felul de cuvinte caraghioaze luate din franțuzește sau născocite așa de la scriitorii și apoi chiar de ar fi și slută, dar pentru ca să fie o gazetă înțeleasă de tot felul de cetitori trebuie să fie scrisă în limba țerei.

Să vedem cum îndeplinește „Universalul“ această cerință, să căutăm în „Viața în Siberiea. Intîmplările a trei fugari“ o traducere a scrierei lui Victor Tissot, etc.

„O grozavă agravațiune de pedeapsă.“ De ce nu îngreuerere? Apoi, chiar „O grozavă agravațiune,“ nu-i o construcție după firea limbei noastre și cînd auzim asemenea legătură de cuvinte ni se lovește reu auzul. Inchipuiți-vă că am zice: „O bună pîne,“ „o frumoasă femeie,“ etc. române-

ște ar fi. Dar ce voiți, franțuzește se zice „une terrible aggravation de peine.“ Apoi sint întâmplări în cari se zice și românește cu adiectivul înainte, dar atunci nu se mai pune și articolul nehotărît *o* sau *un*. S'ar putea de pildă zice: „grozavă îngreunere de pedeapsă“ Mai jos cetim: „Jandarmul — în tunică albastră, cu chivără de aramă, — care-l însoția, intră la inspectorul („smotritel“) pentru a-i da birțiile privitoare la esilatul încredințat pazei sale.“ — Vedem cuvântul în spectr articolat, pentru că franțuzește se zice: chez l'inspecteur. Această greșală ieste făcută de obicei de Jidanî, acuma vedem că o pot face și alții.

Apoi de ce „esilatul“ sau „exilații“?

Pe urmă: hidos, forsat, gardianilor, resignare, renunțări, corpul seu se dresă cu o mișcare de mândrie, bucle, evadat, grotesc, corosivă, pariez, exploatarei, unei tinere fete (d'une jeune fille), curent, fumegînde, lugubre, impresionau, cu perii lungi (aice luîndu-se după franțuzește a tradus „cheveux“ prin „perii“, uitînd că românește se zice „păr“ și prin urmare „cu parul lung“, iar nu cu „perii lungi“), infamant, inert, aplică o palmă, (cu asemenea traducere de ce n'am zice franțuzește: montez sur la chevre = s'ue-te pe capră (de la trăsură), ori: pleinoeil = plin ochi, ori: les doultehetz ne sont pas liés și cite alte lucruri frumoase de cari și-a bătut joc, nu-mi aduc aminte cine, în „Convorbiri literare.“?) Frumos de tot ieste și: „sunete ascuțite de vioară în care cine-va cînta cadrilul la Belle Helène.“ Așă dar o vioară în care se cîntă, frumos; atunci nu s'ar putea zice și „a jucă din flaut“, ori „a pipăila piano.“ Mai ieată o greșală care, după cunoștințele limbistice ale traducătorului, nu putea sa lipsască: „Aceasta ieră o scară nesfirșită de mai bine de patru sute de metri.“ Cum veți voi, nu merge de loc, căci dacă am crede că aceasta stă în locul vre unui cuvînt dinnainte ar trebui acesta, căci avem drumul. Ieu știu bine înse că D-l traducătorii a văzut franțuzește: „C'était une...“ și a tradus „Aceasta ieră...“ pentru că urma „scară.“

La fața 8 în articolul intitulat Africa găsim sclavagiul, pericolele; la fața 9. „suferința de multe ori de cele necesare vieții“, (de mult așteptam să aflu ce înșamnă a avea stil, acuma am văzut în sfîrșit); la fața 11, cetim: „Cîți streini n'au primit ospitalitatea cea mai cordială pentru a fi omorîți cu lașitate, după ce au ieșit din cortul unde se adăpostise.“ Românește înșamnă, că streinii, de care-i vorba, au fost ospătați și găzduiți cu scopul de a fi omorîți, pe cînd fraza

franceză, deși cu „p o u r“, însămnă că mulți streini au fost ospătați, etc și apoi au fost omoriți peste puțin timp. Dar fiind că „p o u r“ însămnă „pentru“ la ce mai trebuia să se știe înțelesul frazei?! Pe urmă la fața 12 vedem ieară-și gardiani, prin urmare ieste de crezut că tot D-l St. I. Cerchez a tradus și „Viața în Siberia“.— „Unii regi de triburi afectează o gălăntărie și o pompă așa de mare.“ ... „Nu putem ști ce a voit să zică D-l S. I. Cerchez prin cuvintul gălăntărie și credem că mulți vor fi pătit tot ca noi.

În bucata intitulată: „Rămășagul sau o noapte îngrozitoare. Nuvelă glumeată“ se află multe germanisme, ceea ce dovedește că nuvela a fost... (cum să zică să nu greșesc?)... luată de pe nemțește. Faptul că cada cea pe roate de la pag. 15 și nota din josul aceleia-și fețe dovedesc că autoriul nuvelei ieste din Viena. Ni s'a spus că D-l Benedict ar fi un plagiator și că nuvela ar fi fost luată fără de rușine din „Chronik der Zeit“ vom căntă să ne încredințăm. De pe acuma înse, cred că în adevăr nuvela ieste „prost“ localizată după nemțește. Alte greșeli de limbă nu voi arată atară de următoarele: „Zis și făcut“, traducere einstită din „Gesagt, gethan!“ și formele: „p u s e i u, p r o p u s e i u, f u i u; în cari vedem că s'a dăruit cite un ũ la niște forme care nu l'au avut de cind is iele. În adevăr în latinește avem f u i, t a c u i, l a u d a v i, etc adecă nici urmă de ũ și Dombii de la „Universalul“ au făcut „gălăntăria“ de le-au dăruit asemenea podoaă.

Spre a se despăgubi, se vede, de asemenea dărnicie au scris la fața 31, cred și aiurea, întâi fără ũ.

Să ne întorcem acuma la greșelele curat în protiva științei.

Înainte de toate ne îndreptăm la articolul D-lui Borisov, intitulat: „Buretele de spălat.“ Trecem cu desăvîrsire peste greșelele de limbă. Înainte de a critica înse, să aducem la cunoștința cetitorilor noștri cite-va cuvinte ale D-lui Borisov, spre a se putea vedea destul de lămurit că avem dreptate să-l inviuvătim:

„Mulți luându-se după numele seŭ, vor fi crezut că, este un burete ca toți ceilalți bureți ce cresc și pe la noi. E mai trist însă pentru aceea, cari, neștiind samă de progresele făcute de știință pe fiecare zi, hrănesc lumea, profană în ale științei cu idei părăsite de mult saŭ la care țin numai căți-va încăpăinați. Cărțile, pe cari au cetit în tiueretă au pentru unii după cum se vede, un farmec deosebit! Aceia însă ar face mai bine dacă și-ar păstra această plăcere numai pentru diușii, căci publicul va fi mai folosit neștiind nimic de cât să zică că știe ceva și în realitate să nu știe nimic.“

Iată acum și greșala cea mai însemnată, (căci lăsăm pe cele mai mărunte), la pag 19 cetim: „Entodermul căptușește canalul digestiv și produce oële și spermatozoerii, ori mai bine sporii (am subliniet ieu „V“), vom vedea mai departe pentru ce.”

„Înmulțirea pe calea sexuală e îndoioasă, deși Lieberkühn se pare că ar fi descoperit-o la spongiile sau bureții de apă dulce. Haeckel crede că cea ce se luă drept oë sau spermatozoerii, erau celule diferențiate. De aceea el numește acele celule spori: Nici Oscar Schmidt, nici Boverbanck, sau Haeckel care s'a ocupat cu această chestiune n'au găsit spermatozoerii. Ceea ce se luă ca spermatozoerii ar fi celule ale epiteliului prevăzute cu câte un firșor....”

În adevăr dacă căutăm în traducerea franțuzască a „Manualului de Anatomie comparată al lui Carl Gegenbaur” tradus de pe ediția a doua nemțască, cetim la fața 106: „Chipurile cum se face înmulțirea la Spongiare sînt mai bine cunoscute. La aceste animale ieste o înmulțire nesexuală prin formare de mugurași Alt felii de înmulțire se întemează pe niște celule cari ieu naștere pe părății sistemului gastrovascular numite ouă, fără să se poată hotări dacă în adevăr li se cuvine acest nume, de vreme ce nu s'a dovedit cu siguranță ființa spermului.”

Dar în ediția a treia nemțască cetim la pag 118 (Grundriss der vergleichenden Anatomie von Carl Gegenbaur).

„Mai simplu se petrec lucrurile la Spongiii. Părțile sistemului gastral, îmbrăcate de entoderm, deci la unele forme numai camerele cu celule înzestrate cu cili vibrători, dau naștere la produse sexuale. Cite-va celule din pătura entodermică pierd cilul, cresc mult mai mari și se viră chiar până în Ectoderm. Aceste celule sînt ovule înzestrate cu mișcări ca de amoebe, fapt ce se petrece și cu celelalte celule ale Spongiilor. Spermatozoarii se formează tot din celule de ale entodermului și se par printre celulele entodermice ca niște grămăgioare de celule mai mici înzestrate și iele cu cite un cil vibrătorii. — Ouăle și spermatozoarii se deosebesc de celulele celelalte numai prin mărime.”

Deci Gegenbaur și-a schimbat părerea în timpul cit a trecut între ediția a doua și a treia și negreșit nu așa fără vre un temei.

Apoi în Claus și Lanessan, găsim același lucru, anume că la Spongiii se află și ouă și spermatozoarii și cărțile autorilor citați acum în urmă sînt a celui dintaiu din 1881 și a celui de al doilea din 1882. Ba chiar Lanessan spune că dintr'o ce-

lulă se fac mai mulți spermatozoari cari stau închiși ca într'o beșică.

Iată deci cum s'a înșelat D-l Borisov luîndu-se după cărți prea vechi. Cetească bucata ce am reprodus din articolul D-sale chiar la început și va vedea că cele spuse de D-sa, se pot atribui măcar în parte.

D-l Florantin ieste cunoscut cetitorilor noștri prin urmare nu se vor fi așteptat la ceva de samă de la articolele D-sale. Altă dată vom mai vorbi, să mai ieasă numere că acuma prea ne-am întins; dar trebuie să avem oare care politeță pentru cei dintr'un oraș cu noi.

Verax.

Cîteva considerațiuni asupra tipurilor omenești. (urmare).

In America, ca și în celelalte părți ale lumii, se află localnici cari au caractere de ale tipului blond. A proape sigur iestr că blonzii din America sînt de loc din Europa și s'au strămutat în america în timpuri foarte îndepărtate (despre europenii veniți în america după descoperirea ieî, nici nu ieste vorba; căci vorbim de acei blonzi localnici găsiți acolo la descoperirea Americii). Iată ce se știe despre blonzii din America:

Triburile *Borono* de pe coastele răsăritene ale Anzilor din Chili. au o tradițiune din care se pare că se înțelege strămutarea lor din Europa în America. In aceste treburi se găsesc oameni cu ochi albaștri și cu părul negru, sau cu ochi albaștri și părul deschis sau roș.

Mandani (după *Batlin*) au părul deschis, ochii căprui, cenușii sau albaștri. *Atapascani* au ochii cenușii. *Lee-Pani* se găsesc uniî cu părul blond; iar *Antisienii* și *Coușii* au pielea foarte deschisă.

b) Tipul brun. In acest sub-tip se pot deosebi mai bine de cit în cel blond, tipuri mici.

Tipul brun curat are următoarele caractere generale prin care se deosește de tipul blond curat (se înțelege că nu vorbim și de caracterele generale ale tipului mediteranean): ochii de culoare închisă, părul negru curat, pielea albă înse putîndu-se pîrli (întrebuințăm cuvîntul popular ca mai potrivit pentru a arăta în scurt ideea adevărată) de grabă de soare, adecă poate deveni mai mult sau mai puțin închisă (la unile tipuri brune, care trăesc în țări călduroase, pielea iese aproape neagră).

Iată sub-tipurile puse de Topinard în tipul brun:

1. Tipul indian. Acest tip iese foarte puțin respîndit. Se descrie în modul următoriu:

Fruntea mare, fața ovală, ochii orizontali, nasul ne turtit, puțin cam gros la vîrf, înse cu nările delicate; părul iese negru; pielea albă, înse din pricina soarelui se face brună. Aceste caractere le au mai ales brahmanii din Mattra, Benares și Tannosar și într'un grad mai mic Ragiputi. Așa dar cea mare parte din locuitorii Indiei nu fac parte din acest tip. Am vorbit în urmă, despre un tip, aflătoriu în India pe care l'am numit dravidian. Acest tip, socotit de Haeckel ca o specie *) deosebită, iese după Topinard o remășiță din înțaița năvălire mongolă, precum Jații sînt socotiți ca făcînd parte din a doua), ori cum ar fi iese deosebit de tipul indian descris mai sus. O altă parte din populațiunea Indiei iese un popor negru, cu statura mică, care se află astăzi grămădit în munții din mijlocul peninsulei sub numele de: Bhili, Maheri, Gunzi și Kunzi, precum și în acei de la sud, sub numele de: Ienadii, Maraveri, Kurumba, etc. Poate că acești Negri să fie înrudiți cu acei din Australia sau poate cu Papuașii, cu toate că înrudirea cu acești din urmă iese cam greu de susținut, cu toate că nici un călătoriu nu vorbește de oameii cu părul lînos în India. Brahmanii despre cari am vorbit mai sus fac parte din grupa a-

*) Am spus că Haeckel socoate ca specii tipurile omenești.

ria nă. Așă dar populațiunea Indiei cuprinde următoarele grupe: una mongolă, alta neagră; și a treia ariană (după Haeckel iese și a patra dravidiană).

2. Tipul țigan. După tipul indian trebuie să vorbim ceva și despre tipul țigan. Poporul nomad respîndit în Europa și în Asia, purtînd deosebite numiri: Bohemieni, Gitani, Gypsii, Zingari, Țigani etc iese acel pe care-l vom descrie sub numele de tip țigan. După limbă, după forma craniului (sînt mai mult de cît mezocefali și mai puțin de cît sub-dolihocefali) și unile triburi chiar după forma feței, culoarea părului etc. se apropie foarte mult de tipul indian. De sigur că vre unul din triburile ariene rătăcitoare prin India, amestecat în parte și cu ceilalți locuitori ai Indiei, părăsind patria s'a respîndit în Asia și apoi în Europa. A. Hovelacque împarte pe țigani în două tipuri: unul mai delicat, cu fata lungăreață și regulată, cu ochii negri foarte pătrunzători, cu părul foarte negru, nasul subțire și regulat, fruntea mică și plecată; altul mai grosolan, cu trăsăturile mai puțin delicate, cu ochii mai puțin vii. Hovelacque crede că aceste două tipuri erau deosebite chiar din India înainte de plecare. Acuma țiganii amestecîndu-se cu alte tipuri de prin locurile pe unde s'au respîndit, sînt de multe ori foarte deosebiți de tipul de la început. Acei țigani cari trăesc mai selbatci sînt și până acuma cu caracterele aproape neschimbate. Acei cari au fost robi, poate că s'au amestecat în unile cazuri chiar și cu Negri, căci au caractere apropiate în unile privinți de ale Negrilor.

3. Tipul iranian. Tagichii din Persia după Topinard, sînt acei cari înfătoșază mai curat caracterele acestui tip. Iată aceste caractere: statura mijlocie; fata lungăreață, ovală, și cu trăsăturile regulate; craniul, după cît se știe, se pare că iese dolihocefal, fruntea mare, ochii mari cu sprincenele negre, nasul ridicat și drept sau cîte o dată arcuit, gura mare și cu buzele subțiri;

pielea ieste albă-rumână; părul, foarte îmbelșugat peste tot trupul, ieste negru. Afară de Tagichi, mai pot fi puse tot în tipul iranian și următoarele popoare, deși sînt mai amestecate cu alte tipuri: Parsii, Armenii, Kurzii, Georgienii, Oseții, și Afganii brunii.

4. Tipul celt. Ținînd sîmă numai de limbă ar trebui să socotim ca Celți pe locuitorii Irlandei, ai unei părți din Angliea, pe acei din Scoția, din insula Man, precum și pe acei din Bratania (acea din Franția). Inse deși ieste sigur că toate aceste popoare sînt înrudite cu Celții, totuși cea mai mare parte din ieie sînt așa de amestecate cu alte tipuri, în cît caracterele lor fiind foarte deosebite, nu putem găsi un total comun pentru a formă un tip. Arheologii dau numele de Celți la acei locuitori din timpul pietrei luciete, cari au făcut dolmenele și la acei cari au adus bronzul în Europa. Atît limbiștii cît și arheologii socotesc pe Celți ca cei dintăii năvălitori din Asia în Europa. Chiar dacă ar avea dreptate arheologii, totuși în privința descrierei tipului Celt nu ne ieste de ajuns părerea lor; căci trebuie să știm care din popoarele acuma trăitoare înfățișază mai bine caracterele tipului Celt. Părerea istoricilor vechi ieste de asemenea foarte incilcită; căci după dinșii toți locuitorii Europei apusene și mijlocii, pre cum și ai Insulelor Britanice, ierau Celți. Cesar în Comentarii spune că Galiea iera împărțită în 3 părți: dintre care pe una o locuia Belgii, pe alta Aquitanii, iar pe a treia acei cari chiar în limba lor se numesc Celți. Diodor Sicilianul numește Celți pe locuitorii cari se află mai spre mează-noapte de la Marsiliea în lăuntru Galiei. De asemenea mai toți istoricii numesc Celtica locul cuprins între Sena, Garona, Alpi și Ocean.

(Va urma).

W.